

Nr 31

Utlåtande i anledning av väckta motioner om möjlighet för domstol att anställa tolk.

Första lagutskottet har behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 211 i andra kammaren av fru *Kristensson*. I motionen hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t vidtager sådana ändringar i kungörelsen den 10 juli 1947 att allmän tolk må anställas i den mån rätten så prövar erforderligt.

Motionen har remissbehandlats.

Gällande bestämmelser

I rättegångsbalkens 5 kap. meddelas bestämmelser om anlåtande av tolk att biträda rätten i fall då part, vittne eller annan, som skall höras inför rätten, ej behärskar svenska språket. Något hinder föreligger icke för att ledamot av rätten eller befattningshavare vid domstolen fullgör uppdraget som tolk. I regel erfordras dock anlåtande av särskilt biträde. Finns vid rätten allmän tolk, skall den tolken anlitas. I annat fall förordnar rätten lämplig person att i målet biträda som tolk. Rätten äger också hos länsstyrelsen påkalla biträde för erhållande av tolk. Om anställande av allmän tolk meddelas bestämmelser av Konungen.

I kungl. kungörelse den 10 juli 1947 har förordnats, att allmän tolk skall finnas vid häradsrätterna i Torneå och Gällivare domsagor för tolkning i finska språket. Allmän tolk skall enligt kungörelsen tillsättas genom förordnande tills vidare av häradshövdingen efter nämndens och i visst fall ägodelningsnämndemännens hörande. Allmän tolk är skyldig att biträda vid handläggningen av förekommande mål och ärenden. Detta torde innebära att tolken även har att tillhandagå domstolen med översättningar till och från finska språket av skrifter, som växlas under handläggningen. Enligt kungörelsen åtnjuter allmän tolk dagarvode, som för närvarande uppgår till etthundra kronor, samt rese- och traktamentsersättning. Ersättningen till allmän tolk skall alltid betalas av statsverket.

Särskilt förordnad tolk äger av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. I brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen betalas av statsverket. I fall, då ersättningen icke skall stanna å statsverket, regleras frågan om vem som slutligt skall gälda ersättningen i enlighet med de bestämmelser som gäller om fördelning av rättegångskostnader mellan parter i tvistemål.

Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 1 avd. Nr 31

Allmän tolk ävensom särskilt förordnad tolk skall avlägga ed eller försäkran, att han efter bästa förstånd skall fullgöra det honom lämnade uppdraget.

Motionen

I motionen framhålles att gällande bestämmelser innebär att allmän tolk endast finns vid två häradsrätter och där enbart för tolkning i finska språket. I övrigt måste domstolarna förordna tolk för varje särskilt mål.

Motionären anför vidare att antalet utlänningar i riket ökat väsentligt efter 1947 då förevarande regler infördes. Detta har medfört att antalet mål där tolk måste anlitas växer samt att det ej längre enbart är finska språket som motiverar anställande av tolk. Det har för domstolarna visat sig opraktiskt att för varje mål förordna särskild tolk, där svenska språket av någon part ej kan förstås. Därtill kommer, framhåller motionären, att det ter sig otympligt att en särskilt förordnad tolk som stundom anlitas vid flera mål under samma rättegångstillfälle vid varje sådant mål måste avlägga föreskriven ed. Det vore därför en fördel om domstolarna ägde rätt att efter eget bedömande anställa tolk.

Remissyttrandena

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från justitiekanslern, hovrätten för Övre Norrland, Stockholms rådhusrätt och rådhusrätten i Malmö. Härjämte har Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet.

Motionen tillstyrks av hovrätten för Övre Norrland och Föreningen Sveriges häradshövdingar. Sveriges advokatsamfund förklarar sig inte ha något att invända mot att den väckta frågan utreds och övervägs. Övriga remissinstanser avstyrker motionen eller uttalar sig i avstyrkande riktning.

Justitiekanslern anför följande.

Det är utan tvivel riktigt såsom i motionen anföres, att antalet utlänningar här i riket ökat väsentligt under de senaste årtiondena och att därmed antalet mål, där tolk måste anlitas, vuxit. Däremot kan jag icke instämma i uttalandet i motionen att det för domstolarna visat sig opraktiskt att för varje mål förordna särskild tolk, där svenska språket av någon part ej kan förstås. Den omständigheten att vid en domstol förekommer flera mål där tolk behöver anlitas utgör icke något motiv för att anställa tolk. Strömmen av utlänningar till Sverige har under de sista åren kommit från språkområden som förut varit relativt obekanta för vårt land och det torde finnas endast ett fåtal tolkar här, som helt behärskar flera av dessa språk jämte de vanliga, större kulturspråken. Redan härav följer att det icke rimligen kan tänkas att

en fast anställd tolk skulle kunna ersätta behovet av tillfälligt anlidade tolkar. Det torde för övrigt finnas ytterligt få domstolar i vårt land som har så många mål där tolk erfordras, att en fast anställd sådan skulle ha jämn sysselsättning.

Den otymplighet som säges ligga i att tolk måste avlägga ed i flera mål under samma rättegångstillfälle kan knappast anses vara av praktisk betydelse. Proceduren att tolk avlägger ed tar endast någon minut i anspråk.

Hovrätten för Övre Norrland anför att den för sin del icke funnit det vara förenat med nämnvärda praktiska olägenheter att i förekommande fall förordna särskild tolk. Ej heller har det ur handläggningssynpunkt synts hovrätten otympligt eller eljest olämpligt att tolken avlagt ed eller försäkran vid förhandlingen i målet. Emellertid kan det enligt hovrättens mening vara förenat med praktiska fördelar vid förberedandet av mål och ärenden, om domstolarna har tillgång till allmän tolk, som vid behov kan biträda rätten med översättningar av skrifter under förberedelsen. I vart fall torde hos domstolar å sådana orter där befolkningen innehåller ett stort inslag av icke svenskspråkiga personer finnas ett uttalat behov av att på ett enkelt sätt äga tillgång till tolk redan innan muntlig förhandling förekommer. Enligt gällande bestämmelser skall kostnaden för allmän tolk alltid stanna på statsverket. Medges domstolarna att på samma villkor i större utsträckning anställa allmän tolk, kommer detta att medföra viss kostnadsökning för statsverket. Hovrätten finner det emellertid i och för sig naturligt att kostnaden för tolk behandlas som en allmän domstolskostnad. På grund av det anförda tillstyrker hovrätten att reglerna om anställande av allmän tolk görs till föremål för översyn. Vid en sådan anser hovrätten böra beaktas, att de nu gällande reglerna om ersättning till allmän tolk torde vara anpassade i första hand för muntlig förhandling.

Stockholms rådhusrätt anför bl. a. följande.

Vid rådhusrätten har företagits en undersökning av omfattningen av meddelade förordnanden för tolk i finska språket, vilket är det ojämförligt vanligast förekommande utländska språket. Under år 1966 meddelades enligt vad undersökningen givit vid handen omkring 350 sådana förordnanden. Då i samma mål tolk emellanåt biträder vid flera rättegångstillfällen, har antalet sammanträden med biträde av tolk i finska språket varit större än 350.

Till följd av det stora antalet rotlar vid rådhusrätten är möjligheten att samordna utsättandet av mål, vari tolk erfordras, mycket begränsad. Det skulle därför erfordras flera allmänna tolkar i åtminstone finska språket. Det kan knappast antagas att det finns tillräckligt många fullt kompetenta personer som är beredda att åtaga sig uppdraget som allmän tolk.

Erfarenheten vid rådhusrätten talar icke för motionärens förmodan att det är opraktiskt att förordna tolk varje gång sådan erfordras. Den andra av motionären åberopade olägenheten, nämligen att med nuvarande ordning en tolk kan å samma rättegångsdag få avlägga ed (eller försäkran) två eller flera gånger, är enligt rådhusrättens mening icke så stor att den påkallar föreslagen ändring.

Rådhusrätten får i enlighet med det anförda uttala att motionen icke måtte föranleda någon ändring i hithörande författningar. Med tanke på vad rådhusrätten anfört i yttrande till justitieombudsmannen i ärende om tolk vid domstol vill rådhusrätten emellertid ej underlåta att understryka angelägenheten av att här i riket bosatta utlänningars möjlighet att erhålla rättsvård icke försvåras av att de ej behärskar svenska språket. Frågan om allmän tolk vid domstol är därvidlag ett spörsmål som kan ses i ett vidare sammanhang, som kan vara förtjänt av närmare utredning.

Rådhusrätten i Malmö framhåller att behov av tolk ofta föreligger vid rådhusrätten, främst i familjemål och brottmål, samt att det hittills inte varit förknippat med några större svårigheter att erhålla lämpliga tolkar. Rådhusrätten delar inte motionärens uppfattning, att det för domstolarna visat sig opraktiskt att förordna särskild tolk för varje mål och anser ej heller att det vållat olägenhet att edgång fullgörs i varje mål för sig. Rådhusrätten avstyrker därför motionen. I sammanhanget uttalar rådhusrätten på anförda skäl att en reform att ersättning till tolk alltid skall stanna på statsverket synes önskvärd.

Föreningen Sveriges häradsövdingar hänvisar till ett i annat ärende av föreningen avgivet yttrande till riksdagens justitieombudsman, vari anfördes följande.

Så gott som varje domstol har det så ordnat att man använder en eller ett par personer regelbundet för tolkuppdrag. Det bör övervägas, om icke möjlighet borde tillskapas att förordna sådan person att vid domstolen tjänstgöra som tolk i det ifrågavarande språket utan nytt förordnande för varje mål. Stode denna möjlighet till buds skulle man slippa det litet irriterande förfarandet att låta samma person ideligen, ja, kanske flera gånger under samma rättegångsdag avlägga den i rättegångsbalken 5 kap. 7 § föreskrivna eden. Förhållandena synes ha förändrats så mycket sedan rättegångsbalkens tillkomst, att en ändring i dessa stadganden och av stadgandena om allmän tolk är motiverad.

Sveriges advokatsamfund framhåller att utvecklingen på ifrågavarande område har skapat åtskilliga problem, främst orsakade av den kända bristen på kompetenta tolkar, särskilt i vissa här i landet mera ovanliga språk. De nu rådande förhållandena är enligt samfundets mening åtminstone på en del håll i landet otillfredsställande. Samfundet har ingenting att invända mot att frågan om vidgade befogenheter för domstol att anställa allmän tolk närmare utreds och övervägs men framhåller dels att de praktiska olägenheter som är förknippade med de nu gällande bestämmelserna om förordnande av tolk är förhållandevis obetydliga, dels att införande av en rätt för domstolarna att anställa allmän tolk inte i och för sig kan råda bot på de missförhållanden som blivit en följd av bristen på kompetenta tolkar. Det synes styrelsen tveksamt om den av motionären upptagna frågan bör lösas för sig eller om den inte hellre bör upptas i samband med den vida större frågan om hur man skall kunna råda bot på de otillfreds-

ställande förhållandena på förevarande område. Om det anses önskvärt att ge domstolarna befogenhet att anställa allmän tolk, anser samfundet det böra närmare övervägas om generell sådan befogenhet bör meddelas eller om frågan i förekommande fall bör underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Föreningen Sveriges stadsdomare erinrar om att det inte endast är så att antalet mål där tolk måste anlitas växer utan att också antalet förekommande språkgrupper har ökat. Att anställa allmän tolk för en mängd olika språk synes föreningen olämpligt. Skäl kan naturligtvis föreligga att i något ofta förekommande språk ha sådan tolk anställd. Varje domstol känner emellertid själv bäst om behov föreligger och beträffande vilket språk, som detta behov är för handen. Problemet synes sålunda enligt föreningen kunna lösas på ett enkelt sätt genom att domstolarna själva, då stadigvarande behov av tolk för visst eller vissa språk föreligger, gör framställning till Konungen om att sådan skall anställas.

Utskottet

För tolkning i främmande språk vid domstol kan anlitas ledamot av rätten eller befattningshavare vid domstolen. I regel erfordras dock att annan person förordnas att såsom tolk biträda rätten. Tolk kan antingen vara anställd vid domstolen, s. k. allmän tolk, eller förordnas för varje särskilt fall. För att allmän tolk skall få anställas krävs att Kungl. Maj:t förordnat där- om. Sådant förordnande har meddelats endast för häradsrätterna i Torneå och Gällivare domsagor för tolkning i finska språket.

I förevarande motion hemställs om sådan ändring i berörda bestämmelser att domstol skall äga rätt att efter eget bedömande anställa allmän tolk. Till stöd för yrkandet anför motionären att det med hänsyn till ökningen av antalet mål där tolk måste anlitas visat sig opraktiskt för domstolarna att i varje mål förordna särskild tolk. Vidare framhålles såsom en olägenhet att sådan tolk, då han anlitas i flera mål samma dag, måste avlägga ed i varje mål.

Som motionären påpekat har antalet utlänningar i vårt land starkt ökat sedan ifrågavarande bestämmelser infördes. I följd härav har också antalet mål där tolk måste anlitas vuxit, vilket synes ha medfört vissa svårigheter för domstolarna att finna kompetenta tolkar, särskilt då det gäller mer ovanliga språk. Det i motionen väckta förslaget om rätt för domstolarna att anställa allmän tolk synes emellertid inte vara ägnat att råda bot på dessa olägenheter, då svårigheterna att få kompetenta personer att åta sig uppdrag som allmän tolk inte torde vara mindre än då det gäller att anskaffa tolk för enstaka uppdrag. Mot ett genomförande av motionärens förslag talar också, såsom justitiekanslern framhållit, att ytterligt få domstolar i vårt land har så många mål där tolk erfordras att en fast anställd tolk skulle ha

jämn sysselsättning. Vad gäller motionärens erinringar mot den nuvarande ordningen må framhållas att remissyttrandena inte ger stöd åt motionärens förmodan att det är opraktiskt att förordna tolk varje gång sådan erfordras. Ej heller synes det innebära nämnvärd olägenhet att tolk måste avlägga ed i varje särskilt mål. Slutligen må framhållas att, såsom stadsdomarför-eningen påpekat, ett eventuellt uppkommande behov av allmän tolk kan förutsättas bli tillgodosett utan större omgång, om vederbörande domstol gör framställning till Konungen om att sådan tolk skall anställas.

Några remissinstanser framhåller emellertid att frågan om allmän tolk vid domstol är ett spörsmål som kan ses i ett vidare sammanhang, vilket kan vara förtjänt av närmare utredning. Även utskottet anser att det av motionären aktualiserade spörsmålet hör samman med den större frågan om de problem som i allmänhet möter utlänningar i rättsliga sammanhang. Denna fråga behandlas av utskottet i dess utlåtande nr 32 till årets riksdag. Här må endast nämnas att arbetsgruppen för invandrarfrågor avser att framlägga förslag rörande bl. a. behovet av tolkar. Det genom förevarande motion väckta spörsmålet kan i följd härav komma att bli föremål för ytterligare överväganden.

På grund av det anförda finner utskottet någon författningsändring inte vara motiverad för närvarande.

Utskottet hemställer,

att förevarande motion, II: 211, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 april 1967

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg (s), Hjorth (s), Arvidson (h), Ernulf (fp) och Schött (h);

från andra kammaren: fru Johansson (s), herr Ekström i Björkvik (s), fru Löfqvist (s), fru Kristensson (h), herrar Gustafsson i Borås (fp), Larsson i Norderön (cp), Sjöholm (fp) och Hansson i Piteå (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.